

třetí skupina — nepřilíš početná, rekrutující se zejména z vojáků základní služby a z osazenstva vojenských škol — zaujímá radikální stanoviska, svými požadavky nejednou překračuje hranice, jež je možno v armádě ještě tolerovat, aniž by byla narušena její akceschopnost;

konečnou čtvrtou skupinu tvoří ti (a není jich málo), které ani letošní jarní měsíce nevzrušily; sledují všechno dění kolem sebe a střídavě se přidávají hned na tu, hned na onu stranu. K nim lze připojit i nepřilíš početnou skupinu těch, kteří myslí stereotypně, i dnes ještě hájí neudržitelné a opakují zastaralé poučky a fráze.

Reportér, č. 29, 17.-24. července 1968

Milan Jungmann Ztracené iluze

Jeden vznešený duch minulého století si posteskl, že život a mládí už jsou bohužel takové, že poznávají cenu strategie obyčejně až tehdy, když je po bitvě. Cítíme se mládí v našem „polednovém“ snažení, kolem nás jako by proudil nový život. A přece musíme už teď brát v úvahu strategii a taktiku, a to v míře, o níž jsme my nepolitikové neměli ještě před několika týdny ani potuchy. Nechceme prohrát tuto bitvu, protože — jak bylo mnohokrát řečeno — ji považujeme za poslední šanci pro socialismus v této zemi, ba nejen v této zemi. Proto v těchto vzrušených dnech dáváme plnou podporu své iluzi a vedení komunistické strany, proto nabádáme ke klidu: každá nerozumná akce, každá zbrkllost by mohla ohrozit naši naději.

Byli jsme naivní, když jsme se domnívali, že očistit socialistické zřízení od pokřivenin, zbavit život byrokratické usazeniny a vrátit lidem vědomí občanské důstojnosti, svobody a rovnosti je něčím, co musí přivítat všichni upřímní socialisté v každé zemi. Věděli jsme, že je to pokus smělý a složitý, ale nebáli jsme se těžkostí. Komunisté i mnozí nekomunisté, upřímně usilující o nový způsob politické práce a myšlení, shledávali všechny své schopnosti a mobilizovali nejlepší své síly, aby obrodné hnutí uneslo tíhu oprávněných obvinění i požadavků občanů. Přeli se mezi sebou, byli netrpěliví a nároční, uvažovali horečně o tom, jak rychle dokázat činy své odhodláni.

Počítali jsme ovšem s určitým neporozuměním u přátel, ale netušili jsme jeho míru. Jednotlivé nedůvěřivé hlasy ze zahraničí jsme si zprvu zvykli označovat za pochopitelné obavy, které snadno vysvětlíme, přičemž nebylo pochyb o dobré vůli přátel pochopit i pomoci.

Číst teď články v oficiálních ústředních orgánech bratrských stran, především v sovětské Pravdě, je proto pro mnoho lidí u nás překvapením, s nímž nepočítali. Ještě při čtení článku o 2000 slovech v Literaturné gazete se mi chtělo sednout a napsat do LL odpověď, která

by vysvětlovala, vyvracela omyly a uváděla do správných souvislostí, co bylo zkresleno. Teď je zřejmé, že o tohle vůbec nejde. Jsou to polemiky mezi dvěma spřátelenými stranami o pojetí socialismu — žela na úrovni, která je pod důstojnost kohokoli u nás. Stará pravda praví, že v ideovém střetnutí je třeba vyhledávat nejsilnější místo odporce, otrást jím, a tak přesvědčit o své pravdě. V oněch člancích se polemika vede právě opačným směrem, jako na válečném poli: totiž tak, aby velký povyk budil zdání vítězství. Autoři článků nezasažují naše skutečné chyby, omyly a slabiny. Jejich argumenty jsou pro každého českého a slovenského čtenáře naprosto nepřesvědčivé a místy směšné ve své obecnosti, vyspekulovanosti a falešnosti. Záměr celé kampaně zřejmě je zneklidnit domácí čtenáře, budít v nich zdání, že u nás jde o nejstrašnější tragédii, proti níž jsou naše „zdravé síly“ bezmocné a jimž tudíž třeba tak či onak pomoci. Je proto po mém soudu zbytečné na zmíněné polemiky odpovídat. Jsou součástí nedobrých kampaní, jsou plodem metod, jimž u nás říkáme staré, překonané. Odpovídat na ně lze jen praxí, činností.

V této chvíli, před uzavěrkou, neznáme dosud obsah dopisu, který nám poslali představitelé pěti komunistických stran z Varšavy. I sama jejich schůzka je však svědectvím neschopnosti počítat s psychologii malého národa a důkazem, že se bohužel některé situace v dějinách opakují. Stoupenci přátelství se Sovětským svazem jsou podruhé postaveni před dilema buď — anebo, tj. buď budete bezvýhradně schvalovat, nebo se stanete nepřáteli. Odmítáme tuto alternativu! Nedáme ze sebe dělat nepřátele sovětské země a sovětských lidí a litujeme jen, že srdečné svazky našich národů jsou v těchto dnech vystaveny kritické zkoušce — nikoli naší vinou. Jestliže u nás často zaznívalo heslo, že socialistické přesvědčení se měří vztahem k SSSR, pak je lze také obrátit: socialistické uvědomění sovětských lidí se měří i jejich vztahem k spřáteleným národům.

Z činů zejména sovětských, polských a východoněmeckých předáků lze bohužel vyvodit, že jejich pojetí přátelské spolupráce je v hluboké krizi; že v hluboké krizi je tedy samo okřídlené a tolikrát a znovu skloňované slovo internacionálistismus. Dělnické hnutí na celém světě je postaveno před nový, nesmírně složitý problém: každý dosavadní pokus o hledání specifické národní cesty k socialismu byl dosud vždy nepochopen a ztěžován právě těmi, kdo se prohlašují za jediné pravověrné vykladače socialismu. Překážky, které nám naši přátelé a spojenci kladou do cesty, mají tedy daleko větší dosah, než by se na první pohled zdálo. Jejich hlas zní daleko za naše hranice a bude znít daleko za naše dny. A bude svědčit o tom, že boj o spravedlivý řád na zemi nemá — jak se ještě před lety zdálo — jinou záštitu, než ideje, a že i u nás je možno aplikovat známou větu Marxova, jež poslední dobu tolik zní světem — že sám vychovatel musí být vychovávan.

LL č. 21, 18. července 1968